

Lista kontrolna: Europa i Polska w czasach oświecenia

<ol style="list-style-type: none"> 1. Podaj ramy czasowe oświecenia i wymień główne tej epoki. Jak wpływały one na naukę, literaturę, filozofię, architekturę i sztukę oświecenia. 2. Wymień najważniejsze odkrycia naukowe epoki oświecenia wraz z datami ich dokonania. Uwzględnij w szczególności następujące postacie: Karol Linneusz, Benjamin Franklin, Andersa Celsjus, Antoine Lavoisier, 3. Wymień najważniejsze wynalazki epoki oświecenia wraz z ich konstruktorami i czasem powstania. Uwzględnij w szczególności następujące postacie: James Watt, Joseph i Jacques Montgolfier, Nicolas-Joseph Cugnot, Edmund Cartwright 4. Gdzie znajdowała zastosowanie maszyna parowa Jamesa Watta? 5. Jaką grupę określano w oświeceniu mianem encyklopedyści? Nad jakim dziełem pracowali? 6. Podaj główne założenia (myśli) i przedstawicieli oświeceniowych kierunków filozoficznych:<ul style="list-style-type: none"> • empiryzm (uwzględnij pojęcie: tabula rasa) • racjonalizm • deizm • ateizm 7. Scharakteryzuj główną tezę dzieła „O duchu praw” Karola Monteskiusza (tzw. zasada trójpodziału władzy) i podaj przykład jej zastosowania w dzisiejszych czasach. 8. Jakie były główne myśli filozofii Jana Marii-Aroueta (Woltera)? 9. Omów hasła równości społecznej głoszone przez Jeana-Jacques’a Rousseau. 10. Z jakiego stylu artystycznego/architektonicznego wywodzi się rokoko? Kiedy było modne? Jakie były charakterystyczne cechy tego stylu w malarstwie, rzeźbie i architekturze, zdobnictwie i modzie? Wyszukaj przykłady dzieł i budowli rokokowych. 11. Kiedy w sztuce i architekturze panował klasycyzm? Scharakteryzuj główne cechy tego stylu na przykładzie wybranych budowli, obrazów i rzeźb. Zastanów się, jakie podobieństwa i różnice wykazuje klasycyzm z wcześniejszymi stylami w sztuce i architekturze – np. z renesansem czy barokiem. 12. Scharakteryzuj cele wolnomularstwa (masonerii) i rolę tej organizacji dla szerzenia się idei oświeceniowych 13. Uzasadnij podając przykłady stwierdzenie, że epoka oświecenia to czas, gdy powstała czwarta władza: środki masowego przekazu, czyli media publiczne.	Temat 1: Oświecenie w Europie
<ol style="list-style-type: none"> 1. Przyporządkuj daty (1740, 1747, 1765, 1773) do wydarzeń:<ul style="list-style-type: none"> • utworzenie Collegium Nobilium • otwarcie Biblioteki Załuskich, pierwszej w Polsce biblioteki publicznej, • utworzenie Szkoły Rycerskiej (Korpusu Kadetów) • powołanie Komisji Edukacji Narodowej 2. Podaj 3-4 przykłady uzasadniające stwierdzenie, że za czasów Augusta III Sasa nastąpiło w Rzeczypospolitej ożywienie gospodarcze i kulturalne. 3. Jaki okres w dziejach Polski i dlaczego nazywamy oświeceniem stanisławowskim. 4. Wskaż charakterystyczne cechy polskiego oświecenia. Wykorzystaj w swojej wypowiedzi pojęcia i hasła: reformy gospodarcze w duchu myśli oświeceniowych, postulaty reform politycznych, mecenat królewski, „bawić i uczyć”, obiady czwartkowe, prasa oświeceniowa. 5. Jaki wkład w rozwój Polski względnie w rozwój kultury polskiej okresu oświecenia wnieśli:<ul style="list-style-type: none"> • Stanisław Konarski • Stanisław Leszczyński – w odniesieniu do traktatu „Głos wolny wolność ubezpieczający” • Antoni Tyzenhaus • Andrzej Zamoyski • Ignacy Krasicki • Franciszek Bohomolec • Adam Naruszewicz • Stanisław Staszic • Hugo Kołłątaj • Wojciech Bogusławski	Temat 5: Oświecenie w Rzeczypospolitej

<ul style="list-style-type: none"> • Franciszek Zabłocki • Bernard Bellotto zwany Canalettem • Dominik Merlini <p>6. Opisz okoliczności powstania oraz wymień główne zadania i osiągnięcia Komisji Edukacji Narodowej oraz Towarzystwa do Ksiąg Elementarnych</p> <p>7. Wymień z nazwy polskie czasopisma doby oświecenia. Co prezentowały na swoich łamach te periodyki?</p>	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Wskaż na mapie Europy w XVIII wieku: Rosję, Prusy i monarchię austriacką. 2. Scharakteryzuj (korzystając z mapy) rozwój terytorialny Rosji, Prus i monarchii austriackiej. 3. Przyporządkuj daty (1701, 1689, 1700-1721, 1740, 1756-1763, 1762) do wydarzeń: <ul style="list-style-type: none"> • rok ogłoszenia Prus królestwem • początek samodzielnych rządów cara Piotra I • wojna północna • początek rządów Fryderyka II w Królestwie Prus • wojna siedmioletnia • początek rządów carycy Katarzyny II 4. Kim byli junkrzy? 5. Wymień i krótko porównaj reformy oświeceniowe wprowadzone w Prusach, Rosji i Austrii. 6. Omów przyczyny i skutki reform przeprowadzonych w Rosji, Prusach i Austrii. 7. Ocenia znaczenie przeprowadzonych reform dla układu sił w Europie XVIII w. 8. Jak można zdefiniować absolutyzm oświecony? Jakie były cechy charakterystyczne tego sposobu sprawowania władzy? 	<p>Temat 2: Nowe potęgi europejskie</p>
<ol style="list-style-type: none"> 1. Przyporządkuj daty (1697, 1699, 1700-1721, 1709, 1721, 1704–1709 oraz 1733–1736, 1717, 1736,1763) do wydarzeń: <ul style="list-style-type: none"> • koronacja Augusta II Mocnego • pokój w Karłowicach • wojna północna • bitwa pod Połtawą • pokój w Nystad • panowanie Stanisława Leszczyńskiego (2 x !) • Sejm Niemy • sejm pacyfikacyjny • śmierć Augusta III Sasa 2. Scharakteryzuj krótko, uwzględniając szczególne dokonania i największe porażki, okresy panowania: <ul style="list-style-type: none"> • Augusta II Mocnego • Stanisława Leszczyńskiego • Augusta III Sasa 3. Wskaż na mapie zasięg terytorialny Rzeczypospolitej za panowania Sasów. 4. Scharakteryzuj przebieg i skutki wojny północnej dla Polski. W swojej wypowiedzi użyj pojęć: konfederacja warszawska, konfederacja sandomierska, abdykacja, bitwa pod Połtawą, Sejm Niemy, pokój w Nystad. 5. Wymień postanowienia Sejmu Niemego. 6. Wyjaśnij przyczyny wzrostu nietolerancji religijnej w Polsce. 7. Przeanalizuj politykę wewnętrzną i zewnętrzną Wettinów. Jaki ich działania przynosiły Rzeczypospolitej korzyści, a jakie – szkody? 8. Wymień przyczyny i przejawy kryzysu państwa polskiego w czasach saskich. Jak zmieniła się pozycja międzynarodowa Rzeczypospolitej w XVIII w? 9. Kto i kiedy ustanowił Order Orła Białego? Jaką rolę odgrywa to odznaczenie dzisiaj? 10. Wymień pozytywne i negatywne następstwa unii polsko-saskiej. 11. Wyjaśnij genezę i obecne znaczenie zwrotu: Od Sasa do Lasa. 	<p>Temat 3: Rzplita za panowania Wettinów</p>
<ol style="list-style-type: none"> 1. Przyporządkuj daty (1764, 1767, 1768, 1768-1772, 1772) do wydarzeń: <ul style="list-style-type: none"> • koronacja Stanisława Augusta Poniatowskiego • konfederacje dysydentów w Słucku i Toruniu oraz konfederacja szlachty katolickiej w Radomiu • uchwalenie praw kardynalnych 	<p>Temat 4: Ostatni król elekcyjny</p>

- **konfederacja barska**
  - **pierwszy rozbiór Polski**
2. Przedstaw **okoliczności elekcji Stanisława Augusta Poniatowskiego**. Kto popierał elekcję tego króla i dlaczego?
  3. Jakie znaczenie w polityce Rzeczypospolitej II poł. XVIII wieku miała **Familia**, czyli stronnictwo Czartoryskich?
  4. Wymień **reformy sejmu konwokacyjnego** z 1764 r. i oceń ich znaczenie dla ustroju Rzeczypospolitej.
  5. Scharakteryzuj **działania Stanisława Augusta Poniatowskiego w polityce wewnętrznej**, podejmowane przez niego w zgodzie z ideami oświecenia.
  6. Omów **przyczyny, przebieg i skutki konfederacji barskiej**.
  7. Wskaż na mapie **zmiany terytorialne po pierwszym rozbiórze Polski**. Wymień z nazwy **ziemie utracone** przez Rzeczypospolitą na rzecz poszczególnych zaborców.
  8. Wymień **postanowienia sejmu rozbiorowego** z lat 1773-1775 r. W swojej wypowiedzi użyj pojęć: **ratyfikacja traktatu rozbiorowego, Rada Nieustająca, Komisja Edukacji Narodowej**
  9. Wyjaśnij, jaką rolę w wydarzeniach z lat 1764-1772 odegrali:
    - **Mikołaj Repnin (ambasador rosyjski w Warszawie w latach 1764-1768)**
    - **Kajetan Sołtyk**
    - **Józef Andrzej Załuski**
    - **Wacław Rzewuski**
    - **Józef Pułaski**
    - **Michał Krasiński**
    - **Adam Poniński**
    - **Tadeusza Rejtana**
  10. Podsumuj krótko przyczyny i skutki pierwszego rozbioru.
  11. Zredaguj (lub wyszukaj) definicje pojęć:
    - **konfederacja słucka (1767)**
    - **konfederacja toruńska (1767)**
    - **konfederacja radomska (1767)**
    - **prawa kardynalne**
    - **ryngraf**
    - **innowierca (dysydent)**